

nis, quia illa transmissio fieri potuit obumbrante Spiritu Sancto, sine ulla concupiscentia, titillatione, aut impudico motu qui posset sensibilem delectationem parere; materia autem virginitatis non est nisi delectatio sensualis, et talis seminis resolutio, quæ nata sit illam causare, ut D. Thom. docuit, 2. 2, q. 152, art. 1; ergo virginitatis perfectio huic efficientiæ nihil obstat.

9. *Responsio.* — Hæ rationes faciunt sane valde probabilem posteriorem sententiam, et explicando illam eo modo quo in objectionibus insinuat, et supposita Galeni sententia, est multum verisimilis, et non aliena a modo loquendi Sanctorum Patrum. Damascenus, lib. 4, cap. 2, dicit, Spiritum Sanctum in Virginem supervenientem, vim ei tum ad suscipiendum Verbi Deitatem, tum ad gignendum suppeditasse. Clarius Anselmus, lib. de Conceptu virginali, c. 13 et 14, dicit corpus Christi formatum esse de semine Virginis. Et objiciens sibi, quia conceptio ex femina est immunda, respondet hoc intelligendum esse de illo semine, quod cum consensu seminatur voluptatis, semen autem de Virgine sumptum fuit absque ulla voluptate, et ideo purissimum fuit. Ex quo constat Anselmum de proprio et effectivo semine loqui.

10. *Virginem in Christi conceptione non active concurrisset per seminis effusionem, probabilissimum est.* — *Virgo sine ulla etiam seminis activitate, perfectissime Christum concepit et genuit.* — Nihilominus tamen opinio S. Thomæ satis probabiliter defendi potest modo supra dicto. Negare enim simpliciter et in universum matrem habere vim agendi in conceptione, aut posse emitte effectivum semen, difficile existimo esse, consideratis omnibus sensibilibus signis quæ partim ex anatomia, partim ex aliis effectibus conspiciuntur. Quod vero semen activum femine non sit simpliciter necessarium, mihi valde probabile est, qua opinione posita, dici consequenter potest, etiamsi femina fœcunda sit, et semine abundet, non propterea illud esse simpliciter necessarium ad generationem. Quanquam, si talis femina naturali modo concipiat, consecutione quadam naturali necessario illud emittet, sive hic et nunc necessarium simpliciter sit, sive non, quia per se ordinatum est ad generationem, et per talem motionem et actum necessario emittitur; hæc autem necessitas non habuit locum in Virgine, quia modo naturali non concepit, nec cum illis motibus imperfectis qui seminis effusionem

excitant. Neque propterea aliquid de perfectione matris demitur Virgini, tum quia ad perfectam matris rationem satis est quod ea omnia præstiterit, quæ ad veram generationem humanam necessaria sunt; tum etiam quia, si quid fortasse illi defuit de activitate seminis, tamen in ministratione materiæ alias matres excessit; aliorum enim filiorum corpora (ut est probabilis sententia Galeni) partim ex virili semine, partim ex sanguine matris materialiter formantur; corporis autem Christi materia ex sola matre sumpta est. Deinde etiam excessit in illa actione, qua materiam præparavit, fovit ac disposuit, quæ non parum confert ad humanam generationem, præsertim cum tota efficientia causæ proximæ circa dispositionem materiæ, et corporis organizationem versetur; neque enim potest animam efficere, neque illam aliter corpori unire, quam illud perfecte disponendo. Quod si absque hac seminis transmissione possumus veritatem, proprietatem ac perfectionem matris tueri, non videtur posse negari quin hoc virginitatis puritatem aliquo modo augeat, quia in Deipara non tantum id quod formale, et quasi morale, et studiosum est in virginitate, sed etiam id, quod est quasi materiale, debuit esse omni ex parte perfectum, et ideo integerrima in corpore servata est, et ab omni illecebra voluptatis naturali et involuntaria præservata. Effusio autem seminis, etiamsi sine voluptate fiat, est pars hujus materiæ; et omnis carentia illius ad perfectionem virginitatis pertinere potuit saltem ex parte materiæ.

11. Neque Damascenus contrarium dixit, absolute enim loquitur de vi generandi, quam non negamus in Virgine fuisse, atque per vim Spiritus Sancti elevatam esse et confortatam, ut efficacius ac velocius operaretur quam naturaliter posset. Anselmus vero magis videtur loqui de materiali quam de efficiente semine, et explicari potest eo modo quo verba Bedæ, præcedenti sectione, explicuimus; omnis enim materia generationis humanæ solet interdum seminis nomine significari.

SECTIO III.

Utrum potuerit B. Virgo Christum Deum et hominem ex viro concipere.

1. Quæstio hæc non potest intelligi de potentia ordinaria, quia in his præsertim rebus, quæ a sola divina voluntate et potentia pendent, illud solum potest dici possibile de po-

tentia ordinaria, quod Deus facere decrevit, quodque divinis mysteriis magis est consentaneum, et hoc sensu constat non potuisse Deiparam ex viro concipere. Intelligenda ergo quæstio est de potentia absoluta, quam non movissem, nisi in quodam D. Thomæ interprete legissem, hic, q. 31, art. 4, esse impossibile Christum Dominum potuisse habere patrem naturalem in terris. Et fundamentum est, quia generatio activa non terminatur ad humanitatem, sed ad personam; ergo actio virilis seminis terminatur ad esse personale hominis; ergo implicat contradictionem hominem Deum generari per actionem virilis seminis; oporteret enim illam actionem terminari ad esse personale talis hominis, et consequenter ex vi talis actionis uniri humanitatem personæ divinæ, quod implicat contradictionem. Nulla enim creatura potest concurrere efficienter ad hoc, ut persona divina communicet suam subsistentiam personæ creatæ, quia illud esse, est supra omnem ordinem creaturæ, et ideo contineri non potest in ejus virtute et potestate. Confirmari potest hæc sententia, quia non potuit Deus homo ita concipi, ut ex vi suæ originis esset obnoxius originali culpæ, hoc enim repugnat dignitati Verbi Dei; sed si conciperetur ex viro, peccato originali fuisset obnoxius; ergo.

2. *B. Virgo Christum Deum hominem ex viro potuit concipere.* — Dicendum vero est absque ulla dubitatione, potuisse Deum concipi et generari ex muliere opera viri. Hanc assertionem censeo adeo certam, ut contraria nec probabilis, nec verisimilis sit. Probatur primo, quia non implicat contradictionem, ut patebit statim facile solvendo objectiones factas. Et præterea declaratur, quia Deus potest assumere in unitatem personæ naturam hominis geniti ab alio homine (ut supra ostensum est, q. 4); ergo potest assumere illam naturam in primo instanti quo perficitur generatio. Nam si in posteriori tempore assumi potest ablata subsistentia quam jam habebat, cur non poterit in primo instanti assumi et præveniri, ne fluat subsistentia propria? Secundo, ita declaratur, quia vel unio hypostatica humanitatis ordine naturæ supponit unionem partium, et compositionem humanitatis, vel e contrario prius natura partes assumuntur, et postea inter se uniantur, et ipsis medianibus assumitur tota humanitas. Si primum dicatur, ergo fieri recte potuit ut actio virilis seminis versaretur circa corpus formandum usque ad ultimum instans generationis inclu-

sive, animamque illi uniendam, totamque humanitatem componendam, et quod in posteriori signo naturæ assumeretur illa humanitas, priusquam intelligeretur subsistens. Si autem dicatur secundum (quod verius est), certe cum anima prius natura creetur quam uniat corpori, posset prius natura assumi a Verbo, etiam si corpus, cui erat unienda, virili semine organizatum esset; et eadem ratione posset idem corpus in eodem instanti prius natura assumi, et posterius natura in eodem instanti possent illæ partes uniri ex virillarum dispositionum, quæ virtute ejusdem seminis in tali corpore fierent. In his enim omnibus non solum non est contradictio, sed nec difficultas ulla; quin potius, si verum est (ut est probabile) B. Virginem concurrisset effective, alterutro ex his modis necessario philosophandum est. Denique, quamvis de facto conceptio Christi non fuerit facta opera viri, tamen in ipsa effectione Spiritus Sancti distinguenda est duplex actio: altera est conceptio activa; altera, unio hypostatica; nam hæc duæ sunt valde distinctæ; per priorem enim supplevit defectum et efficaciam virilis seminis, et id effecit quod homo effecturus erat, licet altiori modo, quo etiam posset Spiritus Sanctus formare purum hominem sine hypostatica unione; ergo etiam potuisset totam hanc actionem permittere homini et virili semini, quamvis in eodem instanti ipse esset aliam actionem seu unionem hypostaticam operaturus. Quocirca, valde absurdum et ridiculum existimo sentire, potuisse Deum facere ut homo sit Deus et Deus homo, et ut aliqua femina sit mater Dei, et tamen facere non potuisse ut aliquis vir pater Dei existeret.

3. *Responsio ad argumenta in oppositum.* — Ad fundamentum ergo respondetur, actionem virilis seminis terminari quidem ad personam subsistentem in natura, ut ad ultimum terminum, qui genitus vel natus denominatur, versari autem proxime circa naturam, uniendo partes ex quibus componitur, ex qua compositione resultat suppositum. Et ideo, si pater generaret filium cujus naturam Deus assumeret in instanti generationis ejus, ut ille pater diceretur vere genuisse talem filium hominem Deum, non esset necessarium ut effective attingeret unionem hypostaticam in ipsa humanitate cum Deo, sed satis esset ut in eodem instanti uniret inter se animam et corpus Dei unita. Sicut homo generat hominem subsistentem, quia unit inter se animam et corpus subsistentia, quamvis illas partiales

subsistentias ipse non effecerit. Exempla sunt evidētia: hoc enim modo Christus nutriebat se, effective attingendo illam generationem partialem quæ in nutritione fit, quamvis effective non faceret hypostaticam unionem illius partis materiæ. Sic etiam vere dicuntur Judæi interfecisse Deum, quia disjunxerunt animam a corpore; et e contrario, si Deus usus esset creatura ad suscitandum Christum, illa diceretur vere suscitasse Deum, et effecisse hunc hominem, quamvis unionem hypostaticam non effecisset. Addo præterea, quamvis contradictionem implicet, hominem per illam actionem seminis, quæ ad generandum necessaria est, unire effective humanitatem Verbo, quia illa est actio naturalis, et a virtute naturali tantum procedens, quod ad vim argumenti pertinebat, cui jam responsum est, non tamen implicare contradictionem creaturam assumi a Deo, ut instrumentum ad illam unionem faciendam, ut probavi late supra, quæst. 2^a. Quia tota illa actio versatur circa humanitatem, et id, quod per illam formaliter fit, est quid creatum et finitum, quamvis terminetur ad subsistentiam Verbi infinitam, quod non refert, quia non oportet ut illa subsistentia contineatur in virtute et potentia instrumenti.

4. Ad confirmationem respondetur, concipi opera viri latius patere quam generari ab homine lapso, et descendente ab Adamo; posset enim denuo creari homo a quo Christus generaretur, et hoc satis esset ad intentionem nostram, loquimur enim simpliciter de absoluta potentia. Secundo dicitur, nec in homine lapso habere efficaciam argumentum, quia, licet humanitas talis hominis, si sibi ipsi relinqueretur, ut in propria persona subsisteret, ex vi suæ conceptionis obnoxia esset originali peccato, tamen, supposita unione hypostatica, ex vi illius fieret immunis ab originali culpa, ut dixi latius in 1 tom., q. 15, disp. 33, sect. 2. conclus. 2.

QUESTIO XXXIII.

DE MODO ET ORDINE CONCEPTIONIS CHRISTI, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

De qua disputant Doctores in 3 sentent., d. 3.

Deinde considerandum est de modo et ordine conceptionis Christi. Et circa hoc queruntur quatuor.

¹ Tom. 4 (nunc 17), disp. 10, sect. 1.

Primo, utrum corpus Christi in primo instanti conceptionis fuerit formatum.

Secundo, utrum in primo instanti conceptionis fuerit animatum.

Tertio, utrum in primo instanti conceptionis fuerit a Verbo assumptum.

Quarto, utrum conceptio illa fuerit naturalis, vel miraculosa.

ARTICULUS I.

Utrum corpus Christi fuerit formatum in primo instanti conceptionis¹.

¹ Ad primum sic proceditur. Videtur quod corpus Christi non fuerit formatum in primo instanti suæ conceptionis. Dicitur enim Joan. 2: Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc; quod exponens Augustinus, in 4 de Trinit. 2, dicit: Hic numerus perfectioni Domini corporis aperte congruit. Et in lib. 83 Questionum² dicit: Non absurde quadraginta et sex annis dicitur fabricatum esse templum, quod corpus ejus figurabat, ut quot anni fuerunt in fabricatione templi, tot dies fuerint in corporis Domini perfectione. Non ergo in primo instanti conceptionis corpus Christi fuit perfecte formatum.

² Præterea, ad formationem corporis Christi requirebatur motus localis, quo purissimi sanguines de corpore Virginis ad locum generationis congruum pervenirent. Nullum autem corpus potest moveri localiter in instanti, eo quod temporis motus dividitur secundum divisionem mobilis, ut probatur in 6 Phys. 4. Ergo corpus Christi non fuit in instanti formatum.

³ Præterea, corpus Christi formatum est ex purissimis sanguinibus Virginis, ut supra habitum est⁵. Non autem potuit esse materia illa in eodem instanti sanguis et caro; quia sic materia simul fuisset sub duabus formis. Ergo aliud fuit instans in quo ultimo fuit sanguis, et aliud in quo primo fuit caro formata. Sed inter quælibet duoinstantia est tempus medium; ergo corpus Christi non fuit in instanti formatum, sed per aliquod tempus.

⁴ Præterea sicut potentia augmentativa requirit determinatum tempus in suo actu, ita etiam et virtus generativa; utraque enim est

¹ 3, d. 3, q. 5, art. 2; et 4 contra, c. 44.

² C. 5, in prin. tom. 3.

³ Q. 56, in fin., tom. 4.

⁴ Tex. 37, 38 et 39, tom. 2.

⁵ Q. 31, art. 5.

potentia naturalis, ad vegetatiōem animam pertinens. Sed corpus Christi fuit determinato tempore augmentatum, sicut et aliorum hominum corpora; dicitur enim Luc. 2, quod proficiebat sapientia et ætate; ergo videtur quod pari ratione formatio corporis ejus, quæ pertinet ad vim generativam, non fuerit in instanti, sed determinato tempore, quo aliorum hominum corpora formantur.

Sed contra est quod Gregorius dicit, 18 Moralium¹: Angelo nuntiante, et Spiritu Sancto adveniente, mox Verbum in utero, mox intra uterum Verbum caro.

Respondeo dicendum, quod in conceptione corporis Christi tria est considerare. Primo quidem, motum localem sanguinis ad locum generationis; secundo, formationem corporis ex tali materia; tertio autem augmentum, quo perducitur ad quantitatem perfectam. In quorum medio ratio conceptionis consistit, nam primum est conceptioni præambulans, tertium autem conceptionem consequitur. Primum autem non potuit esse in instanti, quia hoc est contra ipsam rationem motus localis corporis cujuscunque, cujus partes successive subintrant locum. Similiter, et tertium oportet esse successivum, tum quia augmentum non est sine motu locali; tum etiam quia procedit ex virtute animæ jam in corpore formato operantis, quæ non operatur nisi in tempore. Sed ipsa formatio corporis, in qua principaliter ratio conceptionis consistit, fuit in instanti, duplici ratione. Primo quidem propter virtutem agentis infinitam, scilicet Spiritus Sancti, per quem corpus Christi est formatum, ut supra dictum est². Tanto enim aliquod agens citius potest materiam disponere, quanto majoris virtutis est. Unde agens infinitæ virtutis potest in instanti materiam disponere ad debitam formam. Secundo, ex parte personæ Filii, cujus corpus formabatur; non enim erat congruum ut corpus humanum assumeret nisi formatum. Si autem ante formationem perfectam aliquod tempus conceptionis præcessisset, non posset tota conceptio attribui Filio Dei, quæ non attribuitur ei nisi ratione assumptionis. Et ideo, in primo instanti quo materia adunata pervenit ad locum generationis, fuit perfecte formatum corpus Christi et assumptum. Et per hoc dicitur ipse Filius Dei conceptus; quod aliter dici non posset.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum

¹ C. 35, in princ.

² Q. præc., art. 4.

Augustini utrobique non refertur ad solam formationem corporis Christi, sed ad formationem simul cum determinato augmento usque ad tempus partus; unde secundum rationem illius numeri dicitur perfici tempus novem mensium, quo Christus fuit in utero Virginis.

Ad secundum dicendum, quod motus ille localis non comprehenditur infra ipsam conceptionem, sed est conceptioni præambulans.

Ad tertium dicendum, quod non est assignare ultimum instans, in quo materia illa fuit sanguis, sed est assignare ultimum tempus, quod continuatur nullo interveniente medio ad primum instans in quo fuit caro Christi formata. Et hoc instans fuit terminus temporis motus localis materiæ ad locum generationis.

Ad quartum dicendum, quod augmentum fit per potentiam augmentativam ipsius quod augetur. Sed formatio corporis fit per potentiam generativam, non ejus qui generatur, sed ipsius generantis ex semine, in quo operatur vis formativa ab anima patris derivata. Corpus autem Christi non fuit formatum ex semine viri (sicut supra dictum est¹), sed ex operatione Spiritus Sancti, et ideo talis debuit esse formatio, ut Spiritum Sanctum deceret. Sed augmentum corporis Christi fuit factum secundum potentiam augmentativam animæ Christi, quæ cum sit specie conformis animæ nostræ, eodem modo debuit corpus illud augmentari, sicut et alia hominum corpora augmentantur, ut ex hoc ostenderetur veritas humanæ naturæ.

COMMENTARIUS.

1. Distinguit D. Thomas tria, quæ in conceptione Christi intervenerunt, scilicet, congregationem sanguinis ad locum conceptionis, formationem corporis, et ejus augmentum. Primum dicit factum esse in tempore, quia fit per motum localem; et in solutione ad secundum advertit, hunc motum non pertinere ad conceptionem, sed esse quid extrinsecum applicans illi materiam, et ideo nihil referre ad perfectionem conceptionis, quod hæc sanguinis congregatio in tempore sui facta. Illud vero in hac assertionem difficile est explicatu, quid sub hoc locali motu comprehendatur, quod sequenti disputatione explanabimus.

2. Jam vero corporis formationem ait D.

¹ Q. præc., art. 4.